

GJGS040034842023 	 सत्यमेव जयते	Presented on	04.10.2023
		Registered on	04.10.2023
		Decided on	01.08.2026

:: નમૂના – અ ::

મહેરબાન ઉનાના સેકન્ડ એડી. ચીફ જ્યુડી. મેજ. (શ્રી નીરજ કુમાર ચાદવ) સમક્ષ, ઉના, તા. ઉના, જી. ગીર સોમનાથ.	
ચુકાદાની તારીખ	૦૧/૦૮/૨૦૨૬
ફો. કે. સંખ્યા	૨૬૩૭/૨૦૨૩
જજમેન્ટ આંક	
ગુનાની વિગત	
ગુનાની કલમ	ધી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮
પ્રથમ માહિતી અહેવાલ સંખ્યા	—
પોલીસ સ્ટેશન	—
ફરિયાદ પક્ષ	શ્રી તિરૂપતિ શરાફી સહકારી મંડળી લી. ઉનાના પ્રોપરાઈટર અશોકસિંહ જીલુભા રાઠોડ ઉ.વ.આ. ૪૦, ધંધો – ફાયનાન્સ, રહે. ગરાળ ગામ, તા. ઉના, જી. ગીર સોમનાથ.
રજૂઆત	ફરિયાદ પક્ષ તરફે વિ.વ. શ્રી. એસ.બી. ગોસ્વામી
આરોપી પક્ષ	શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ ઉ.વ.૩૧, ધંધો – ખેતી, રહે. ૩૩૨, રાઠોડ શેરી, દરબાર ચોકની બાજુમાં, ગરાળ, તા. ઉના, જી. ગીર સોમનાથ.
રજૂઆત	આરોપી તરફે – વિ.વ. શ્રી પી.પી. ભટ્ટ

:: નમૂના – બ ::

ગુનાની તારીખ	—
પ્રથમ માહિતી અહેવાલની તારીખ	—
આખરી અહેવાલની તારીખ	—

તહોમતનામાની તારીખ	—
પુરાવો શરૂ થયાની તારીખ	—
ચુકાદા માટે રાખવાની તારીખ	૨૮/૦૭/૨૦૨૬
ચુકાદાની તારીખ	૦૧/૦૮/૨૦૨૬
સજા હુકમની તારીખ (લાગુ પડે તો)	૦૧/૦૮/૨૦૨૬

:: આરોપીની વિગત ::

ક્રમ	આરોપીનું નામ	ધરપકડની તારીખ	જામીન મુક્તિ તારીખ	તહોમત	શું નિર્દોષ છોડ્યું / સજા કરી	કરવામાં આવેલ સજા	સુનાવણી દરમિયાન અટકાયત નો સમય ગાળો ફો. કા. સંહિતા ની કલમ ૪૨૮ મુજબ
૧	શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ	—	—	ધી નેગોશિયેલ ઇન્ટરમેડિયેટ એક્ટની કલમ ૧૩૮	સજા	આખરી હુકમ મુજબ	—

:: નમૂનો ક ::

ફરિયાદી / બચાવ / ન્યાયાલયના સાક્ષીની યાદી

અ. ફરિયાદ પક્ષ

અનુ ક.	નામ	પુરાવા નો પ્રકાર
ફ.સ.૧	અશોકસિંહ જીલુભા રાઠોડ	ફરિયાદીનું સરતપાસનું સોગંદનામું

ફરિયાદી / બચાવ / ન્યાયાલયના આંકની યાદી

અ. ફરિયાદ પક્ષ

અનુ ક.	આંક સંખ્યા	વર્ણન
૧.	૦૫	ફરિયાદી અશોકસિંહ જીલુભા રાઠોડનું સરતપાસનું સોગંદનામું
૨.	૧૮	અસલ ચેક
૩.	૧૯	ચેક રીટર્ન મેમો
૪.	૨૦	ડીમાન્ડ નોટીસ
૫.	૨૧	પોસ્ટ ખાતાનો ટ્રેકીંગ રીપોર્ટ
૬.	૨૨	લોન અંગેના કાગળો

-:: જ જ મે ન્ટ ::-ફરિયાદની ટુંકમાં હકીકત:-

૧. ફરિયાદ પક્ષના કેસની ટુંકમાં હકીકત એવી છે કે, ફરિયાદી ઉના તાલુકાના ગરાળ ગામના રહીશ છે અને ઉના મુકામે શ્રી તીરુપતિ શરાફી સહકારી મંડળી લી. ધરાવે છે જેના રજી. નં. REG/GIR/SE(SH)/46290/2020 છે, જેમાં ફરિયાદી ધંધાના રોકાણ માટે લોન આપે છે. આરોપીએ ફરિયાદીની શ્રી તીરુપતિ શરાફી સહકારી મંડળી લી. માંથી ધંધાર્થે રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- ની લોન લીધેલ. આરોપીએ સદર લોનની લેણી રકમ પેટે ફરિયાદીને પોતાની બેંક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, સામતેર શાખાનો ચેક નં. ૭૨૮૩૩૫, રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-, જેના બેંક ખાતા નં. ૩૧૮૧૯૩૫૩૨૬૪ નો તા. ૧૦/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજનો ચેકમાં વિગતો ભરી તેમજ આરોપીએ પોતાની સહી કરીને વટાવવા માટે આપેલ અને એવો વિશ્વાસ આપેલ કે સદરહું ચેક બેંકમાં ડીપોઝીટ કરાવ્યેથી સ્વીકારાઈ જશે. આરોપીએ આપેલ ચેક ફરિયાદીએ તા. ૧૧/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજ તેમની બેંક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, ઉના શાખામાં કલીયરીંગ માટે આપતા સદર ચેક તા. ૧૨/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજ "ફંક્સ ઇનસફિસિયન્ટ" ના શેરા સાથે વાળચુક્યે પરત આવેલો. સદર ચેક રીટર્ન થતાં ફરિયાદીએ આરોપીને તા. ૧૦/૦૮/૨૦૨૩ ના રોજ વકીલ મારફતે રજી. એડી. થી આરોપીના સરનામે મોકલેલ તેમ છતાં આરોપીએ ફરિયાદીની લેણી રકમ ચુકવેલ નહિ કે ચુકવવાની કોઈ દરકાર કરેલ કરેલ નહીં જેથી ફરિયાદીએ આરોપી વિરૂદ્ધ ધી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબની ફરિયાદ કરેલ છે.

કેસ દાખલ થયા બાદની પ્રક્રિયા:-

૨. ઉપરોક્ત હકીકત મુજબની ફરિયાદ તથા સાથે સામેલ ફરિયાદીનું વેરીફિકેશન, દસ્તાવેજો અને ફરિયાદીનું સરતપાસનું સોગંદનામું ધ્યાને લઈ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે "ઈન્ડિયન બેંક એસોસિએશન એન્ડ અધર્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (**Writ petition no. 18/2013**)" ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપિત કરેલ ગાઈડલાઈન્સ મુજબ આરોપી સામેના ગુનાનું સંજ્ઞાન લઈ પ્રોસેસ ઇસ્યુ કરવા હુકમ કરવામાં આવેલ. પ્રોસેસ આધારે આરોપી અદાલતમાં ઉપસ્થિત થતાં ફરિયાદ તથા સાથે સામેલ દસ્તાવેજો પુરાવા અને ફરિયાદીના સરતપાસના સોગંદનામાની નકલો આરોપીને આપી તેઓ સામેના આક્ષેપિત ગુના અંગે સમજ આપી આંક - ૯ ની વિગતે પ્લી રેકર્ડ કરવામાં આવેલ, જેમાં આરોપીએ ગુનો કબુલ નથી તેવું જણાવતા કેસની ઇન્સાફી કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ.

ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ - ૩૧૩ મુજબનું નિવેદન તથા આરોપીનો બચાવ:-

૩. આ કામે ફરિયાદીની સોગંદ ઉપરની જુબાની થયા બાદ સદરહું કેસ આરોપીનું ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ - ૩૧૩ મુજબનું નિવેદન લેવા માટે રાખવામાં આવેલ. આરોપીનું વિશેષ નિવેદન તૈયાર હોય પરંતુ આરોપીને પુરતી તક આપવા છતાં વિશેષ નિવેદન માટે હાજર રહેતા ન હોય જેથી આરોપીનો વિશેષ નિવેદનનો હક્ક બંધ કરવામાં આવેલ.

દલીલો:-

૪. ફરિયાદ પક્ષના વિદ્વાન વકીલશ્રીની દલીલો સાંભળવામાં

આવી. જેમાં તેઓએ મુખ્યત્વે જણાવેલ છે કે, ફરિયાદીએ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાથી ફરિયાદની હકીકતો સાબિત કરેલ છે. ફરિયાદીએ રજુ કરેલ મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવામાં નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ – ૧૩૮ ના તત્વો પુરવાર થાય છે. આરોપીનો ચેક ફરિયાદી પાસે છે જેથી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ – ૧૧૮ અને ૧૩૯ ના અનુમાન હાલના કામે લાગુ પડે છે. નેગોશિયેબલ એક્ટની કલમ ૧૩૮, ૧૩૯ અને ૧૧૮ (એ) મુજબ આ કામના ફરિયાદીની તરફેણમાં અનુમાન જાય છે અને તે અનુમાનને ખંડિત કરવાની જવાબદારી આ કામના આરોપી પક્ષના શિરે રહેલ છે અને આ કામે આરોપી પક્ષ તેમ કરવામાં નિષ્ફળ નિવડેલ છે. ઉપરોક્ત તમામ હકીકતો અને પુરાવો ધ્યાને લેતા ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા આરોપી સામેનો કેસ નિઃશંક પુરવાર કરેલ હોય આરોપીને મહત્તમ સજા તથા કાયદેસર રકમ પરત અપાવવા હુકમ કરવા વિનંતી કરેલ છે.

૪.૧ સદરહું કેસમાં બચાવ પક્ષને તક આપવા છતાં દલીલ માટે કોઈ હાજર ન હોય આરોપીનો દલીલનો હક્ક બંધ કરવામાં આવેલ.

કેસના નિર્ણય અંગેના મુદ્દાઓ:-

૫. આ કેસના નિર્ણય માટે મારી સમક્ષ નીચે મુજબના મુદ્દા ઉપસ્થિત થાય છે.

૧. શું ફરિયાદ પક્ષ નિઃશંક પાછો પુરવાર કરે છે કે, આ કામના આરોપીએ ફરિયાદીને કાયદેસરની લેણી

રકમની ભરપાઈ કરવા માટે આરોપીએ ફરિયાદીને પોતાની બેંક સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, સામતેર શાખાનો ચેક નં. ૭૨૮૩૩૫, રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-, જેના બેંક ખાતા નં. ૩૧૮૧૯૩૫૩૨૬૪ નો તા. ૧૦/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજનો આપતા, જે ચેક ફરિયાદીએ બેંકમાં રજુ રાખતા "Funds Insufficient" ના શેરા સાથે પરત ફરેલ છે અને ત્યારબાદ ફરિયાદીએ સમયમર્યાદામાં નોટીસ આપી ચેકના નાણાની માંગણી કરેલ તે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ હોવા છતાં ફરિયાદીની કાયદેસરની લેણી રકમ નિયત સમયમર્યાદામાં નહીં ચુકવીને નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ હેઠળનો શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કરેલ છે?

૨. શું બચાવ પક્ષ પુરવાર કરે છે કે, તેમની પાસે ફરિયાદીનું કાયદેસરનું કોઈ લેણું નથી?
૩. શું હુકમ?

મુદ્દા અંગેના નિર્ણય:-

૬. ઉપરોક્ત મુદ્દાના મારા નિર્ણય નીચે મુજબ છે.
  ૧. હકારમાં
  ૨. નકારમાં
  ૩. આખરી હુકમ

કારણો:-

પુરાવાનું મુલ્યાંકન

૭. આ કામે મુદ્દા નં. ૧ તથા ૨ નો પ્રકાર જોતા તેઓ એકબીજા સાથે

સંકળાયેલ હોઈ બિનજરૂરી લંબાણ અને પુનરાવર્તન નહિ કરવાના હેતુથી તેમની ચર્ચા એકસાથે કરવામાં આવેલ છે. આ કામે આરોપી દ્વારા નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ છે કે કેમ? તે સમજવા માટે તેની સંલગ્ન વ્યાખ્યાઓ ધ્યાને રાખવી અતિ આવશ્યક છે.

6. “Cheque”.—A “cheque” is a bill of exchange drawn on a specified banker and not expressed to be payable otherwise than on demand and it includes the electronic image of a truncated cheque and a cheque in the electronic form.

8. “Holder”.—The “holder” of a promissory note, bill of exchange or cheque means any person entitled in his own name to the possession thereof and to receive or recover the amount due thereon from the parties thereto. Where the note, bill or cheque is lost or destroyed, its holder is the person so entitled at the time of such loss or destruction.

9. “Holder in due course”.—“Holder in due course” means any person who for consideration became the possessor of a promissory note, bill of exchange or cheque if payable to bearer, or the payee or indorsee thereof, if 1 [payable to order,] before the amount mentioned in it became payable, and without having sufficient cause to believe that any defect existed in the title of the person from whom he derived his title.

118. Presumptions as to negotiable instruments.—Until the contrary is proved,

the following presumptions shall be made:—

(a) of consideration:—that every negotiable instrument was made or drawn for consideration, and that every such instrument, when it has been accepted, indorsed, negotiated or transferred, was accepted, indorsed, negotiated or transferred for consideration;

(b) as to date:—that every negotiable instrument bearing a date was made or drawn on such date;

(c) as to time of acceptance:—that every accepted bill of exchange was accepted within a reasonable time after its date and before its maturity;

(d) as to time of transfer:—that every transfer of a negotiable instrument was made before its maturity;

(e) as to order of indorsements:—that the indorsements appearing upon a negotiable instrument were made in the order in which they appear thereon;

(f) as to stamp:— that a lost promissory note, bill of exchange or cheque was duly stamped;

(g) that holder is a holder in due course:—that the holder of a negotiable instrument is a holder in due course: provided that, where the instrument has been obtained from its lawful owner, or from any person in lawful custody thereof, by means of an offence or fraud, or has been obtained from the maker or acceptor thereof by means of an offence or fraud, or for unlawful consideration, the burden of proving that the holder is a holder in due course lies upon him.

138. Dishonour of cheque for insufficiency, etc., of funds in the account.

Where any cheque drawn by a person on an account maintained by him with a banker for payment of any amount of money to another person from out of that account for the discharge, in whole or in part, of any debt or other liability, is returned by the bank unpaid, either because of the amount of money standing to the credit of that account is insufficient to honour the cheque or that it exceeds the amount arranged to be paid from that account by an agreement made with that bank, such person shall be deemed to have committed an offence and shall, without prejudice to any other provision of this Act, be punished with imprisonment for [a term which may be extended to two years'], or with fine which may extend to twice the amount of the cheque, or with both:

Provided that nothing contained in this section shall apply unless

(a) the cheque has been presented to the bank within a period of six/three months from the date on which it is drawn or within the period of its validity, whichever is earlier;

(b) the payee or the holder in due course of the cheque, as the case may be, makes a demand for the payment of the said amount of money by giving a notice; in writing, to the drawer of the cheque, [within thirty days] of the receipt of information by him from the bank regarding the return of

the cheque as unpaid; and

(c) the drawer of such cheque **fails to make the payment** of the said amount of money to the payee or, as the case may be, to the holder in due course of the cheque, **within fifteen days of the receipt of the said notice.**

Explanation.—For the purposes of this section, “debt of other liability” means a **legally enforceable debt or other liability.**

139. Presumption in favour of holder.—It shall be presumed, unless the contrary is proved, **that** the holder of a **cheque received** the cheque of the nature referred to in section 138 **for the discharge,** in whole or in part, **of any debt or other liability.**

140. Defence which may not be allowed in any prosecution under section 138.—It shall not be a defence in a prosecution for an offence under section 138 that the **drawer had no reason to believe** when he issued the cheque **that the cheque may be dishonoured** on presentment for the reasons stated in that section.

142. Cognizance of offences.—1[(1)] Notwithstanding anything contained in the Code of Criminal Procedure, 1973 (2 of 1974),—

(a) **no court shall take cognizance of any offence punishable under section 138 except upon a complaint, in writing,** made by the payee or, as the case may be,

the holder in due course of the cheque;

(b) such complaint is made **within one month of the date on which the cause of action arises** under clause (c) of the proviso to section 138:

2[Provided that the cognizance of a complaint may be taken by the Court after the prescribed period, if the complainant satisfies the Court that he had sufficient cause for not making a complaint within such period;]

(c) no court inferior to that of a Metropolitan Magistrate or a Judicial Magistrate of the first class shall try any offence punishable under section 138.].

3[(2) The offence under section 138 shall be inquired into and tried only by a court within whose local jurisdiction,—(a) if the cheque is delivered for collection through an account, the branch of the bank where the payee or holder in due course, as the case may be, maintains the account, is situated; or

(b) if the cheque is presented for payment by the payee or holder in due course, otherwise through an account, the branch of the drawee bank where the drawer maintains the account, is situated.

Explanation.—For the purposes of clause (a), where a cheque is delivered for collection at any branch of the bank of the payee or holder in due course, then, the cheque shall be deemed to have been delivered to the branch of the bank in which the payee or holder in due course, as the case may be,

maintains the account.]

146. Bank's slip prima facie evidence of certain facts.—The Court shall, in respect of every proceeding under this Chapter, on production of Bank's slip or memo having thereon the official mark denoting **that the cheque has been dishonoured**, presume the fact of dishonour of such cheque, **unless** and until such fact is **disproved**.

૮. હવે શું ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજુ રખાયેલ તમામ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાથી આરોપીએ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ છે કે કેમ? તે ઉપરોક્ત વ્યાખ્યાના આવશ્યક તત્વોને ધ્યાને રાખી તપાસવું પડે.

ચેક રજુ કરવા બાબત:-

૯. આ કામે આંક - ૧૮ થી રજુ અસલ ચેક નં. ૭૨૮૩૩૫ વાળો વંચાણો લેવામાં આવે તો તે તા. ૧૦/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજ ઇસ્યુ કરવામાં આવેલ છે. કાયદાની કલમ - ૧૩૮ મુજબ તેને મહત્તમ ત્રણ મહિનામાં બેંકમાં રજુ કરવો પડે. આંક -૧૯ થી રજુ રીટર્ન મેમો વંચાણો લેવામાં આવે તા. ૧૨/૦૭/૨૦૨૩ ના રોજ ચેક બેંકમાં રજુ રાખવામાં આવ્યેથી ચેક પરત ફર્યાનો રીટર્ન મેમો બેંક દ્વારા આપવામાં આવેલ છે. જે રીટર્ન મેમો વંચાણો લેવામાં આવે તો સદર સમયમર્યાદામાં બેંકમાં રજુ કરવામાં આવેલ છે. આમ, કાયદાની કલમ - ૧૩૮ નું પાલન થાય છે.

ચેક પરત થવા બાબત:-

૧૦. ફરિયાદપક્ષે આંક — ૧૯ થી સદર ચેકનો ચેક રીટર્ન મેમો રજુ રાખેલ છે, જે વંચાણો લેતા સદર ચેક "**Funds Insufficient**" ના

શેરા સાથે પરત થયેલ છે. આમ કાયદાની કલમ - ૧૩૮ નું પાલન થાય છે.

ડીમાન્ડ નોટીસ બાબત:-

૧૧. કાયદાની કલમ - ૧૩૮ મુજબ ચેક ધારણ કરનારે ચેક ડીસ્હોનર્ડ થયાની જાણથી એક મહિનાની અંદર ચેક લખનારને લેખિત ડીમાન્ડ નોટીસથી સદર રકમની માંગણી કરવી પડે. આંક - ૧૯ થી રજુ બેંક ચેક રીટર્ન મેમા વંચાણે લેવામાં આવે તો તે તા. ૧૨/૦૭/૨૦૨૩ નો છે અને આ કામે આંક - ૨૦ થી રજુ ડીમાન્ડ નોટીસની નકલ વંચાણે લેવામાં આવે તો તે તા. ૧૦/૦૮/૨૦૨૩ ની છે. આમ, ફરિયાદીને ચેક રીટર્ન થયાની જાણ થયેથી ત્રીસ દિવસમાં આરોપી પાસેથી લેખિતમાં સદર રકમની માંગણી કરવામાં આવેલ છે. આમ, તેઓ દ્વારા કાયદાની જોગવાઈનું પાલન કરવામાં આવેલ છે.

કલમ ૧૪૨ મુજબ સંજ્ઞાન લેવા બાબત:-

૧૨. સદર કામે ફરિયાદ લેખિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલ છે. હાલના કામે ફરિયાદી દ્વારા તા. ૧૦/૦૮/૨૦૨૩ ના રોજ આંક - ૨૦ થી રજુ ડીમાન્ડ નોટીસ આરોપીને મોકલવામાં આવેલ છે, જે નોટીસ આંક - ૨૧ થી રજુ ટ્રેડીંગ રીપોર્ટ વંચાણે લેતા તા. ૨૩/૦૮/૨૦૨૩ ના રોજ ડીલીવર્ડ થઈ ગયેલ છે. આરોપીએ સદર નોટીસ મળ્યેથી પંદર દિવસની અંદર રૂપિયા ચુકવી દેવા પડે અને જો આરોપી રૂપિયા ન ચુકવે તો ત્યારબાદ એક મહિનાની અંદર ફરિયાદ દાખલ કરવી પડે. હાલના કામે ફરિયાદ તા. ૦૪/૧૦/૨૦૨૩ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલ છે, આમ, ફરિયાદીએ આરોપીને નોટીસ ડીલીવર્ડ થયેથી પંદર દિવસમાં સદર રકમ નહિ ચુકવતા એક મહિનાની અંદર અદાલતમાં ફરિયાદ દાખલ

કરી દીધેલ છે. આમ, તેઓ દ્વારા કાયદાની જોગવાઈનું પાલન કરવામાં આવેલ છે.

ફરિયાદ પક્ષે મૌખિક પુરાવા સંદર્ભે:-

૧૩. આ કામના ફરિયાદી અશોકસિંહ જીલુભા રાઠોડએ ફરિયાદ દાખલ કરી તેની સાથે સરતપાસનું સોગંદનામું રજુ કરેલ છે, જે આ કામે આંક - ૫ થી રજુ છે. સદર સોગંદનામામાં તેઓએ ફરિયાદની હકીકતોને સમર્થન આપેલ છે.

કલમ - ૧૩૯ ના અનુમાન બાબત:-

૧૪. આ કામે ફરિયાદ પક્ષ તકરારી ચેક આ કામના આરોપીએ કાયદેસરના દેવા પેટે ફરિયાદીને આપેલ હોવાની હકીકત જણાવે છે. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં કાયદાની કલમ - ૧૩૯ વંચાણે લેતા જ્યારે કોઈ ચેક ઇસ્યુ કરવામાં આવે તો તે કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારી પેટે ઇસ્યુ કરવામાં આવેલ છે તેવું અનુમાન ચેક ધારણ કરનારના તરફેણમાં માનવાનું થાય છે. હાલના ચેકમાં ફરિયાદી ચેક ધારણકર્તા છે અને આમ સદર ચેક તેઓને આરોપીએ કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારી પેટે આપેલ હોવાનું અનુમાન કાયદા મુજબ કરવું પડે. હવે જો આરોપી આવી હકીકતનું ખંડન કરવા માંગતા હોય અને તેનાથી વિરુદ્ધની હકીકત પુરવાર કરવા માંગતા હોય તો તેવી હકીકત પુરવાર કરવાની જવાબદારી બચાવપક્ષના શિરે રહે છે. જો બચાવ પક્ષનું એવું કથન હોય કે તકરારી ચેક ફરિયાદીને આપેલ નથી તો તેવા સંજોગોમાં તેવી હકીકત પુરવાર કરવાની જવાબદારી બચાવ પક્ષની રહે છે અને જો બચાવ પક્ષ એવી હકીકત પુરવાર કરવામાં નિષ્ફળ નિવડે તો કાયદાની જોગવાઈ મુજબ સદર ચેક બચાવ પક્ષે ફરિયાદીને કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારી પેટે આપેલ હોવાની હકીકત પુરવાર થાય છે.

૧૪.૧ હાલના કામે તમામ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવો વંચાણે લેવામાં આવે તો બચાવ પક્ષે એવો કોઈ પણ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કરેલ નથી જેનાથી એવી કોઈ હકીકત કે વ્યાજબી શંકા પણ ઉદભવે કે કે હાલનો ચેક આરોપીએ ફરિયાદીને કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારી પેટે આપેલ નથી.

ફરિયાદ પક્ષની પુરવાર હકીકતો અને બચાવ પક્ષ દ્વારા તેનું ખંડન:-

૧૫. ઉપરોક્ત ચર્ચા કરી તે મુજબનો તમામ દસ્તાવેજી અને મૌખિક પુરાવો વંચાણે લેવામાં આવે તો કાયદાની કલમ ૧૩૮ માં દર્શાવેલ પ્રક્રિયાનું પાલન થયેલ છે તેમજ કાયદાની કલમ ૧૧૮ તથા ૧૩૮ ના અનુમાનો તથા ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તેમના કેસના સમર્થનમાં રજૂ રાખવામાં આવેલા ચુકાદાને તપાસતા આ કામના આરોપી તરફથી ફરિયાદીને આપવામાં આવેલ બંને ચેકો આરોપીના બેંક ખાતામાં વટાવવા માટે રજૂ કરતા તે ચેકો "Funds Insufficient" ના શેરા સાથે પરત કરવામાં આવેલ. ત્યારબાદ આરોપીને ફરિયાદીએ કાયદાની જોગવાઈ મુજબ ડીમાન્ડ નોટીસ મોકલી ચેક પરત ફરેલ હોવાની જાણ કરેલ હોવા છતાં અને નિયત સમય સુધી રાહ જોવા છતાં ફરિયાદીને તેની કાયદેસરની લેણી રકમ નહિ ચુકવીને આરોપીએ ધી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કરેલ હોવાની હકીકતો પુરવાર થાય છે. હવે, જ્યારે આવી હકીકત પુરવાર થાય છે ત્યારે સદર પુરવાર થયેલ હકીકતનું ખંડન કરવાની જવાબદારી બચાવપક્ષના શિરે રહે છે પરંતુ બચાવ પક્ષ તરફે એવો કોઈ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કરેલ નથી જેનાથી એવી કોઈ હકીકત કે વ્યાજબી શંકા પણ ઉદભવે કે કે હાલનો ચેક આરોપીએ ફરિયાદીને કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારી પેટે આપેલ નથી. વધુમાં નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની ઇન્સાઈ કાર્યવાહી અન્ય ક્રિમિનલ એક્ટના ગુનાઓની

કાર્યવાહીથી ભિન્ન છે. અન્ય ક્રિમિનલ કાયદા હેઠળના ગુનાઓમાં સામાન્ય રીતે આરોપી સામેનો કેસ નિઃશંક પુરવાર કરવાની જવાબદારી ફરિયાદ પક્ષના શિરે રહે છે, તેનાથી વિપરીત નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની ઇન્સાફી કાર્યવાહીમાં કાયદાની કલમ ૯, ૧૧૮, ૧૧૯ વિગેરેમાં જણાવેલ અનુમાનનું ખંડન કરવાની જવાબદારી બચાવ પક્ષના શિરે રહે છે. અહીં પ્રસ્તુત કેસમાં બચાવ પક્ષ દ્વારા એવું કોઈ ઠોસ હકીકત કે પુરાવો રજુ કરેલ નથી જેનાથી કાયદાનું અનુમાન ખંડીત થયેલાનું માની શકાય.

અંતિમ તારણ:-

૧૬. ઉપરોક્ત સમગ્ર ચર્ચાનુસાર ફરિયાદ પક્ષ આરોપીઓ વિરૂદ્ધ મુકવામાં આવેલ આક્ષેપો નિઃશંકપણે પુરવાર કરવામાં સફળ રહેલ હોવાના કારણે મુદ્દા નં. ૧ નો જવાબ હકારમાં તથા મુદ્દા નં. ૨ નો જવાબ નકારમાં આપવામાં આવેલ છે તથા મુદ્દા નં. ૩ અન્વયે નીચે મુજબ આખરી હુકમ કરવામાં આવે છે.

હુકમ :-

૧. આ કામના આરોપી - શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ, રહે. ૩૩૨, રાઠોડ શેરી, દરબાર ચોકની બાજુમાં, ગરાળ, તા. ઉના, જી. ગીર સોમનાથ વાળાને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૫૫ (૨) ની જોગવાઈઓ અન્વયે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબના ગુનાના કામે કસુરવાર ઠરાવવામાં આવે છે.
૨. આરોપી શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ ને સજા બાબતે સાંભળવા માટે કામ મુલતવી રાખવામાં આવ્યું.

હુકમ આજરોજ તા. ૧^{લી}, માહે-ઓગસ્ટ, સને-૨૦૨૬ ના રોજ
પુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી મારી સહી/સિક્કો કરીને
જાહેર કર્યો.

ઉના.

તા. ૦૧ / ૦૮ / ૨૦૨૬

K.D. Vainsh (Guj. Steno)

(નીરજ કુમાર યાદવ)

સેકન્ડ એડી. ચીફ જ્યુડી. મેજ, ઉના.

કોડ નં. જી.જે.૦૧૪૦૯

૧૭. આજરોજ આરોપી કે આરોપીના વિદ્વાન વકીલશ્રી હાજર ન હોય સજા અંગે આરોપીને સાંભળવામાં આવેલ નથી.
૧૮. ફરિયાદ પક્ષે વિદ્વાન વકીલશ્રી તેઓની રજુઆતમાં જણાવે છે કે આરોપીને કોઈ પણ પ્રકારની રાહત આપી શકાય નહીં. આ કામે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા પુરાવાની મદદથી આરોપી સામેનો ગંભીર ગુનો નિઃશંક પુરવાર કરેલ છે. આરોપી પર કોઈ પણ રહેમ નજર રાખી શકાય નહિ અને આવા ગંભીર ગુનાને કોઈ પણ રીતે સાંખી લેવામાં આવશે નહીં તેવો સમાજમાં દાખલો બેસાડવા આરોપીને મહત્તમ સજા કરવા અરજ કરેલ છે. વધુમાં ફરિયાદીને થયેલ નુકસાન સબબ વળતર અપાવવા અરજ કરેલ છે.
૧૯. સજા સકારાત્મક પ્રકારની હોવી જોઈએ અને ગુનાની ગંભીરતાના સંદર્ભે હોવી જોઈએ તેમજ આરોપીમાં પશ્ચાતાપની ભાવના પ્રગટે સજા તે મુજબ સમન્યાયી હોવી જોઈએ. વધુમાં શિક્ષાની જે વિવિધ વિચારસરણીઓ છે તેમાંની એક વિચારસરણી એ સુધારાત્મક વિચારસરણી છે. સુધારાત્મક વિચારસરણીનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે, ગુનેગારો જન્મથી જ ગુનેગારો હોતા નથી પરંતુ ખાસ સંજોગો વ્યક્તિને ગુનો કરવા પ્રેરિત કરે છે. તે સંજોગોમાં ઘણી વાર એવા હોય છે કે, સામાન્ય વ્યક્તિ તે સંજોગો ઉપર કાબુ મેળવી શકતી નથી અને ગુનો કરી બેસે છે. તેવા સંજોગોમાં આરોપીનું સમગ્ર ચરિત્ર ગુનેગાર છે તેમ માની લેવું ન્યાયિક નથી.
૨૦. પરંતુ તેની સાથે સાથે સજા તેટલી હળવી પણ ના હોવી જોઈએ કે જેથી કાયદાનો હેતુ માર્યો જાય. સજા વધુ પડતી આકરી હશે તો તેનાથી આરોપીમાં નફરત અને બદલાની ભાવના પ્રગટશે અને તેની સામે સજા વધુ પડતી ઉદાર હશે તો આરોપીમાં તેને કરેલ કૃત્યની ગંભીરતા, તેની અસર અને પાશ્ચાતાપની ભાવના નહીં જન્મે. આવા સંજોગોમાં સજા ન્યાયી, સંતુલિત અને દ્વિઅસરીય હોવી જોઈએ.

આરોપીને તેને કરેલ ગુનાની ગંભીરતા પણ સમજાય, તેનામાં પશ્ચાતાપની ભાવના પણ પ્રગટે અને સાથે સાથે તેનું અને તેના આશ્રિતોનું ભવિષ્ય પણ ના જોખમાય અને ફરિયાદીને પણ ન્યાય મળ્યાનો સંતોષ મળે.

૨૧. નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ ના શબ્દો વંચાણે લેવામાં આવે તો તેમાં સજા બાબતે નામદાર કોર્ટને વિવેકાધીન સત્તા આપવામાં આવેલ છે. સદર ગુનો પુરવાર થાય તો મહત્તમ સજા ૨ (બે) વર્ષ સુધીની જેલ અથવા ચેકની રકમના બે ગણા સુધીનો દંડ અથવા બંને તેમ જણાવેલ છે. આમ, નામદાર કોર્ટે કેસની હકીકતોને ધ્યાને રાખીને સજા બાબતે હુકમ કરવો જોઈએ. કોઈ પણ ગુનામાં મહત્તમ સજા માટે ખાસ અને અસામાન્ય સંજોગો તથા હકીકતો હોવા જોઈએ. હાલના કામે એવા કોઈ અસામાન્ય અને ખાસ સંજોગો જણાઈ આવતા નથી. આરોપી સામેના નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબના ગુનાની સજા, ગંભીરતા, આરોપીની ઉંમર, તેનું ભવિષ્ય, તેઓની કુટુંબની જવાબદારી વિગેરે જેવા તત્વો ધ્યાને લેતા, સજા બાબતે નીચે મુજબનો આખરી હુકમ ન્યાયિક જણાઈ છે.

- ઃ આ ખ રી હુ ક મ ઃ -

૧. આ કામના આરોપી - શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ, રહે. ૩૩૨, રાઠોડ શેરી, દરબાર ચોકની બાજુમાં, ગરાળ, તા. ઉના, જી. ગીર સોમનાથ નાઓને ધી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ-૧૩૮ મુજબના ગુના અંગે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ - ૨૫૫ (૨) અન્વયે કસુરવાર ઠરાવી ૧ (એક) વર્ષની સાદી કેદની સજાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.
૨. આરોપી શ્રી હરિકૃષ્ણસિંહ રમેશસિંહ રાઠોડ નાએ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર

કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ - ૩૫૭ (૩) મુજબ ફરિયાદીને વળતર પેટેની રકમ રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- અંકે રૂપિયા એક લાખ પુરા ચુકવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. આરોપી ઉપરોક્ત વળતર હુકમની તારીખથી એક માસમાં ચુકવવામાં નિષ્ફળ જાય તો વધુ બે માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

૩. જો વળતરની રકમ બાબતે કસુર થાય તો કસુર સામેની સજાનો અમલ મુખ્ય સજા વીત્યા બાદ શરૂ થયેલો ગણવાનો રહેશે.
૪. આ કામના આરોપીને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ - ૩૬૩(૧) મુજબ ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ વિનામુલ્યે આપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.
૫. આ કામના આરોપીએ સદરહું કેસના કામે જો અગાઉ કોઈ સજા ભોગવેલ હોય તો ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ - ૪૨૮ મુજબ ભોગવેલ સજા મજરે આપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

ચુકાદો આજરોજ તા. ૧^{લી}, માહે-ઓગસ્ટ, સને-૨૦૨૬ ના રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી મારી સહી/સિકકો કરીને જાહેર કર્યો.

ઉના.

તા. ૦૧ / ૦૮ / ૨૦૨૬

K.D. Vainsh (Guj. Steno)

(નીરજ કુમાર યાદવ)

સેકન્ડ એડી. ચીફ જ્યુડી. મેજી,
ઉના.

કોડ નં. જી.જે.૦૧૪૦૯